

“การสร้างความรู้ด้านสุขภาพ Health Literacy”

อภิปรายโดย

๑. ผศ.ดร.วรลักษณ์ วงศ์โดยหวัง ศิริเจริญ

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

๒. อาจารย์ณัฐนันท์ ศิริเจริญ

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

8 พฤศจิกายน 2556

• โครงการเพิ่มประสิทธิภาพเครือข่ายประชาสัมพันธ์

กระทรวงสาธารณสุข

ปี ๒๕๕๗

โดย

ฝ่ายแผนงานและพัฒนางานประชาสัมพันธ์

สำนักสารนิเทศ

สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

นโยบายสร้างเสริมสุขภาพภายใต้แนวคิด

“สุขภาพดี...เริ่มต้นที่นี้”

(Good Health Starts Here)

เพื่อลดโรคและสร้างพฤติกรรมสุขภาพ

ที่ถูกต้องแก่ประชาชน

โดยทุกระดับเคลื่อนเป็นองคาพยพ

เห็นให้ประชาชน มีความรอบรู้เรื่องสุขภาพ

[Health literacy]

- และมีจิตสำนึกในเรื่องสุขภาพในการใช้ชีวิตประจำวัน
มุ่งเน้นในเรื่อง **“ลดเค็ม...ลดหวาน...และการออกกำลังกาย”**

นโยบายการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและลดเสี่ยง

ตามตัวชี้วัดร้อยละของประชาชน

กลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวาน/ความดันโลหิตสูง

ที่มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและลดเสี่ยง ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50

- โดยหลักสำคัญของการปฏิบัติตนเพื่อลดความเสี่ยง คือ

หลัก 3 อ. (อาหาร ออกกำลังกาย อารมณ์)

และ 2 ส. (ไม่สูบบุหรี่ และลดการดื่มสุรา)

1. อ. อาหาร กินพอดี

- **กินพอ** คือ กินอาหารครบทุกหมู่ มากน้อย ให้พอดีกับความต้องการของร่างกาย และสมดุลกับการออกแรงในแต่ละวัน
- **กินดี** คือ กินอาหารให้หลากหลายชนิด ไม่ซ้ำ จำเจ ลดอาหารหวาน มัน เค็ม เพิ่มผัก ผลไม้ (ควรเลือกรับประทานผลไม้ที่มีรสหวานน้อย)

2. อ. ออกกำลังกาย พอเพียง

- การออกกำลังกายจะช่วยเพิ่มสมรรถภาพร่างกาย ความทนทานของหัวใจ
- ช่วยควบคุม น้ำหนักลดไขมันในเลือด
- ส่งเสริมกระบวนการใช้น้ำตาลลดความเสี่ยงในการเกิดโรคหลอดเลือดหัวใจตีบ โรคเบาหวาน
- ลดความดันโลหิตได้ประมาณ 8 – 10 มิลลิเมตรปรอท
- ลดความเครียด (เพิ่มระดับฮอร์โมนความสุข, เอนดอร์ฟิน)

และทำให้สามารถประกอบกิจวัตรประจำวันและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. อ. อารมณ์ ผ่อนคลายไม่เครียด

ความเครียด

จะส่งผลให้เกิดความผิดปกติทางร่างกาย จิตใจ และพฤติกรรม ดังนี้

1. ความผิดปกติทางร่างกาย ได้แก่

- ปวดศีรษะ ไมเกรน
- ท้องเสียหรือท้องผูก
- นอนไม่หลับ หรือว่างเหงาหาวนอน
- ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ
- เบื่ออาหารหรือกินมากกว่าปกติ ท้องอืดเพื่อ อาหารไม่ย่อย
- ประจำเดือนมาไม่ปกติ เสื่อมสมรรถภาพทางเพศ
- มือเย็นเท้าเย็น เหงื่อออกตามมือตามเท้า
- ใจสั่น ถอนหายใจบ่อย ๆ
- ผิวหนังเป็นผื่นคัน เป็นหวัดบ่อย ๆ แพ้อากาศง่าย เป็นต้น

2. ความผิดปกติทางจิตใจ ได้แก่

- ความวิตกกังวล
- คิดมาก คิดฟุ้งซ่าน
- หลงลืมง่าย
- หงุดหงิด โกรธง่าย
- ใจน้อย เบื่อหน่าย
- ซึมเศร้า
- เหงา ว้าเหว่
- สิ้นหวัง หมดความรู้สึกสนุกสนาน เป็นต้น

3. ความผิดปกติทางพฤติกรรม ได้แก่

- สุนัขดุหรือ ตีหมาสุนัขขึ้น
- ใช้สารเสพติด
- ใช้ยานอนหลับ
- จู้จี้ขี้น ชวนทะเลาะ มีเรื่องขัดแย้งกับผู้อื่นบ่อย ๆ
- ดึงผม กัดเล็บ กัดฟัน
- ผุดลุกผุดนั่ง
- เจียบขริม เก็บตัว เป็นต้น

บทเรียนและกรณีตัวอย่าง

(good practice)

ในบริบทประเทศไทย

ในด้านการจัดบริการสำหรับ

ปัญหาสุขภาพในชุมชน

(ที่มา: โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล: รพ.สต.

กระทรวงสาธารณสุข)

แค่การเปลี่ยนความคิด...วิถีชีวิตและวิถีการทำงานก็เปลี่ยน

แต่การทำงานให้ได้ดี.....ต้องควบคู่กับ “ขวัญและกำลังใจ”

- ผู้ปฏิบัติงานที่มีขวัญและกำลังใจที่ดี

ย่อมมีความกระตือรือร้น มีแรงจูงใจ

และมีความมั่นใจในการทำงาน

- การสร้างขวัญและกำลังใจสามารถทำได้โดย.....?????

แค่การเปลี่ยนความคิด...วิถีชีวิตและวิธีการทำงานก็เปลี่ยน

- เพราะเป้าหมายสำคัญ คือ ประชาชนมีสุขภาวะที่ดี

โดยการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพตนเอง

- แต่ต้องอาศัยเงื่อนไขสำคัญ คือ บุคลากรปรับเปลี่ยนทัศนคติ
ความคิดและการมองแบบเหมารวมว่าคงทำไม่ได้ เพราะยุ่งยาก มี
ปัญหาเยอะ

- แต่ปรับความคิด.....ให้ไปในทิศทางเดียวกับ

หลักแนวคิดการทำงานของนโยบายภาครัฐหรือองค์กรของตนเอง

ตัวอย่างเช่น การดำเนินงานเพื่อผลักดันนโยบาย

เน้นการสร้างสุขภาพมากกว่าการซ่อมสุขภาพ

-โดยทำหน้าที่เป็นผู้เชื่อมโยงถึงการมีส่วนร่วม

ระหว่างประชาชน ครัวเรือน ชุมชน

โดยดึงให้ทุกองค์ประกอบเข้ามามีส่วนร่วมดูแลสุขภาพด้วยตนเอง

เพื่อนำไปสู่ “การสร้างสุขภาพแนวใหม่”

ที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชน

ซึ่งครอบคลุมทุกมิติทั้ง “กาย ใจ สังคม และวัฒนธรรม”

รวมถึงเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนที่เกี่ยวข้อง

เพื่อให้การสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรต่างๆ เช่น

โรงพยาบาลแม่ข่าย สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ (สสอ.)

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สสจ.) รวมทั้ง อาสาสมัครสาธารณสุข เป็นต้น

-ร่วมผลักดันเพื่อยกระดับ

อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.)

เป็น “ผู้นำด้านสุขภาพประชาชน”

โดยสนับสนุนให้ อสม. สามารถสร้างงาน

และกำหนดแผนงานได้เอง

ภารกิจอื่นๆ ที่อาจต้องปฏิบัติ เช่น

- พบข้อมูลว่า มีผู้ที่อยู่ในภาวะความเสี่ยงจากการเจ็บป่วย บางราย ซึ่งมีบริบททางเศรษฐกิจสังคม และครอบครัวที่มีผล ต่อศักยภาพในการดูแลและปรับพฤติกรรมของตนเอง
- ดังนั้น บุคลากรด้านสาธารณสุข จึงต้องลงเยี่ยมบ้าน และให้คำปรึกษาแก่ครอบครัวของผู้มีภาวะความเสี่ยง ร่วมด้วย

คำถาม คือ จะทำได้หรือไม่ สม่ำเสมอแค่ไหน ในระดับใด?

ตัวอย่าง: กรณีศึกษาอื่น ๆ

- **ชายไทยมุสลิม อายุ 67 ปี**

- อาศัยอยู่ภาคใต้ อาชีพรับจ้างซ่อมเครื่องยนต์

- ถ้าไม่มีงานก็นอนอยู่บ้านเลี้ยงหลาน

- ป่วยเป็นเบาหวานมา 4 ปี มีภาวะความดันโลหิตสูงร่วมด้วย

จากการพูดคุยสะท้อนประเด็นด้านพฤติกรรมและการดูแลตนเอง
รวมทั้งประเด็นวิตกกังวล

ที่จะใช้เป็นข้อมูลเพื่อประเมินและส่งเสริมศักยภาพการดูแลตนเอง

“.....การออกกำลังกาย การกินอาหารต้องคุม

- แต่แกบอกว่าไม่ได้กินมากแต่กินพอดี ภรรยาซื้อแกงถุงในชุมชนมาทาน
- แกจะกินข้าววันละ 2 มื้อ คือ เช้า กับ เย็น
- ตอนเช้าจะออกไปทานตามร้านในหมู่บ้าน ที่ทานบ่อย คือ
- ข้าวยำ ข้าวหมกไก่ ข้าวมันไก่ สลับไปเรื่อย ๆ และจะดื่มชาร้อนใส่นมข้น
- แต่บอกว่าแกกินไม่หวาน และตั้งแต่เริ่มเป็นเบาหวาน

จะชอบทานอาหารรสเค็ม บางครั้งแกงที่ทานต้องใส่เกลือเพิ่ม

- มื้อเย็น จะทานพร้อมกันบ้างไม่พร้อมกันบ้าง จะเป็นแกงที่ทำเอง
- ส่วนมากเป็นต้มปลา แกงปลา แกงส้ม แกงกะทิ ชอบแกงปลามากกว่าเนื้อวัว เนื้อไก่
- โดยจะซื้อปลาที่เพิ่งขึ้นมาจากทะเล กุ้งที่ทำทานจะนำมาจากแพ

- โดยภรรยาจะนำมาทำต้มยำ แกงกะทิกุ้ง แกงจะกินข้าวประมาณ 2 ทัพพี เท่านั้น
- อาหารมือเย็นจะกิน 5-6 โมง ถ้ากับข้าวไม่ถูกปากจะกินนิดเดียว
- อาหารอื่นที่นำมาทำ เช่น ปูม้า จะนำมาแกงกะทิ หอยแครงในตลาดจะซื้อมาจากสตูล
- แต่แก้มไม่ค่อยกินหอย หมึกสดก็จะนำมาทอด ต้มน้ำตาล, แกงกะทิ ผักไม่ค่อยได้ทาน
- นานๆ จะทานสักครั้ง แกบบอกว่าภรรยาไม่ค่อยซื้อมา
- ตอนค้าจะออกไปทานน้ำชา จะสั่งปาท่องโก๋จิ้มหมจิ้มน้ำตาล
- บางครั้งจะให้เด็กไปซื้อโรตีมาทานที่บ้าน
- ผลไม้ไม่ค่อยซื้อมาทาน แกบบอกทุเรียนกินมากไม่ดี หมอห้ามและไม่ชอบเพราะกลัวช็อก
- เรื่องออกกำลังกาย มักไม่ค่อยได้ทำ บางครั้งถ้าทำก็เป็นการเดินให้เหงื่อออก
- กินยาสมุนไพรชื่อยา “โทสันทะเลคาต” กินเช้า-เย็น (เป็นยาสมุนไพรทั่วๆ ไปที่แก้ได้ทุกโรค เช่น ลมวิงเวียน) กินดี ตอนนี้อาปลายเท้าก็ดีขึ้น (เป็นมา 1 ปี)
- แต่ก่อนเวลาเดินรองเท้าหลุดไม่รู้ตัว ตอนนี้อู้สึกดีขึ้น
- เคยไปหาหมอ อนามัย และโรงพยาบาล ไม่หาย ไปหาหมอที่โรงพยาบาลชุมชน แพทย์สั่งยาบำรุงมาให้ทานเยอะมาก แต่ไม่ดีขึ้น
- กังวลเรื่องลูกชายคนสุดท้องไปออกรเรือที่สงขลา 6 เดือนแล้วยังไม่เข้ามา...

- ข้อมูลกรณีศึกษาจะเห็นถึงบางส่วนของความคิดและพฤติกรรมทางเลือกปฏิบัติในกิจวัตรประจำวัน เช่น
- การดูแลตนเองในวิถีการกิน การออกกำลังกาย การดูแลตนเอง
- และเห็นถึงมุมมองต่อการรักษาของผู้ป่วยเบาหวานมุสลิม
- ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสามารถนำไปสู่ความเข้าใจในบริบทวิถีชีวิตของผู้ป่วยและครอบครัว เพื่อนำมาใช้ประกอบในการจำแนกกลุ่มผู้ป่วย
- **เพื่อสามารถให้การดูแลที่เหมาะสม**
และสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพต่อไปได้

งานวิจัยในระดับปริญญาโท ของ รฐาสีรี อิมมาก (2553) มหาวิทยาลัยบูรพา

เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ปัจจัยความเชื่อด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการตรวจสุขภาพประจำปี: กรณีศึกษาข้าราชการสำนักงานสรรพากรภาค 3” ผลการวิจัยพบว่า

“การรับรู้ถึงความรุนแรงของโรคที่เกิดจากพฤติกรรม

มีความสัมพันธ์กับเหตุผลที่ตรวจสุขภาพประจำปี

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ”

โครงการวิจัย ของ ญัฐนันท์ ศิริเจริญ (2554)

เรื่อง “การสื่อสารสุขภาพ
กับชุมชนคนพัทลุง”

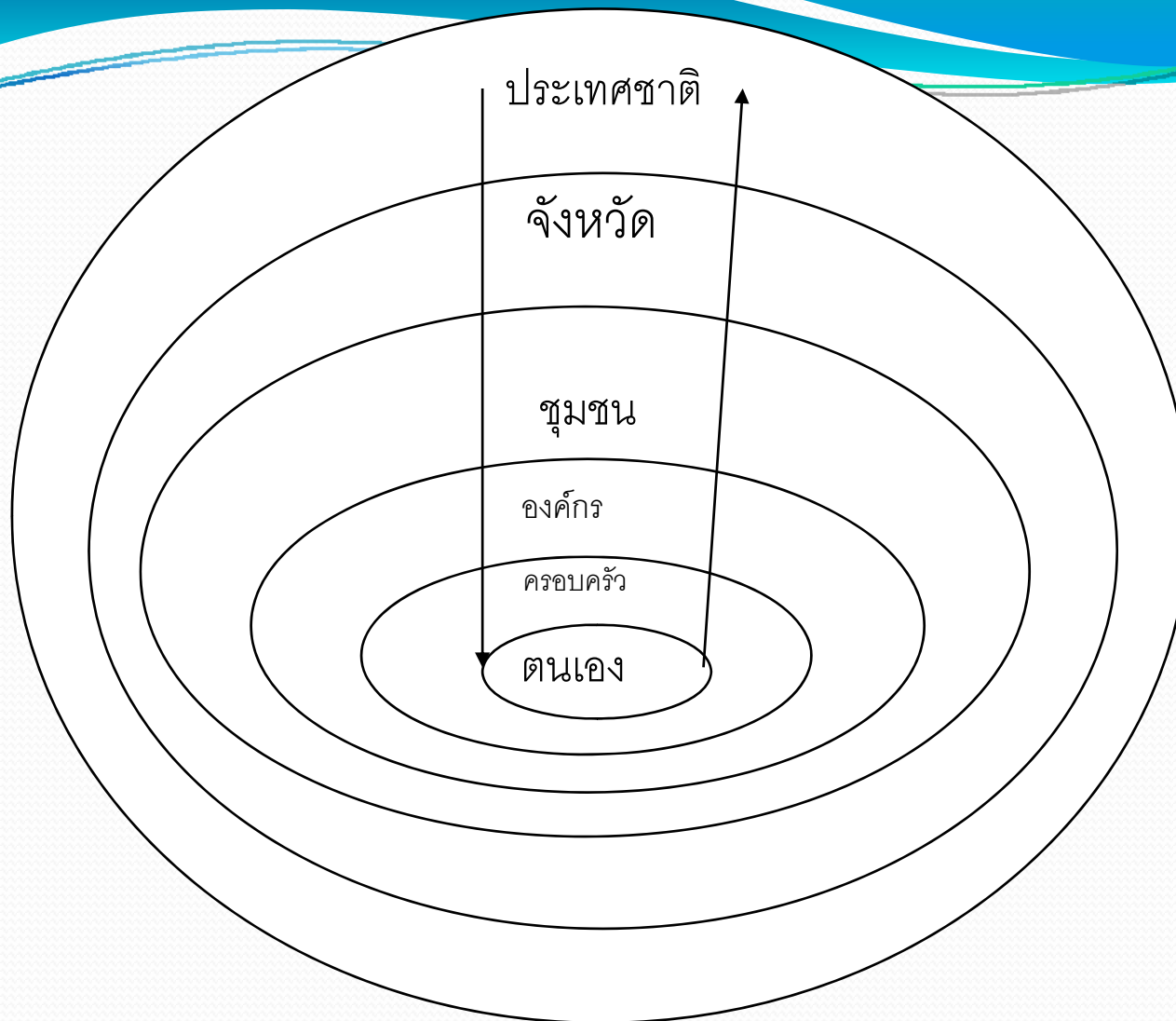
*Health Communication for local people
of Phatthalung*

- **ประเภทการวิจัย คือ**

การวิจัยประยุกต์ (Applied research)

- เป็นการศึกษาค้นคว้าเพื่อหาความรู้ใหม่ ๆ
- และมีวัตถุประสงค์เพื่อนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง
- หรือหาวิธีใหม่ ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ได้ระบุไว้แน่ชัด ล่วงหน้า

วิธีการศึกษาวิจัยแบบ “วงหอมใหญ่”

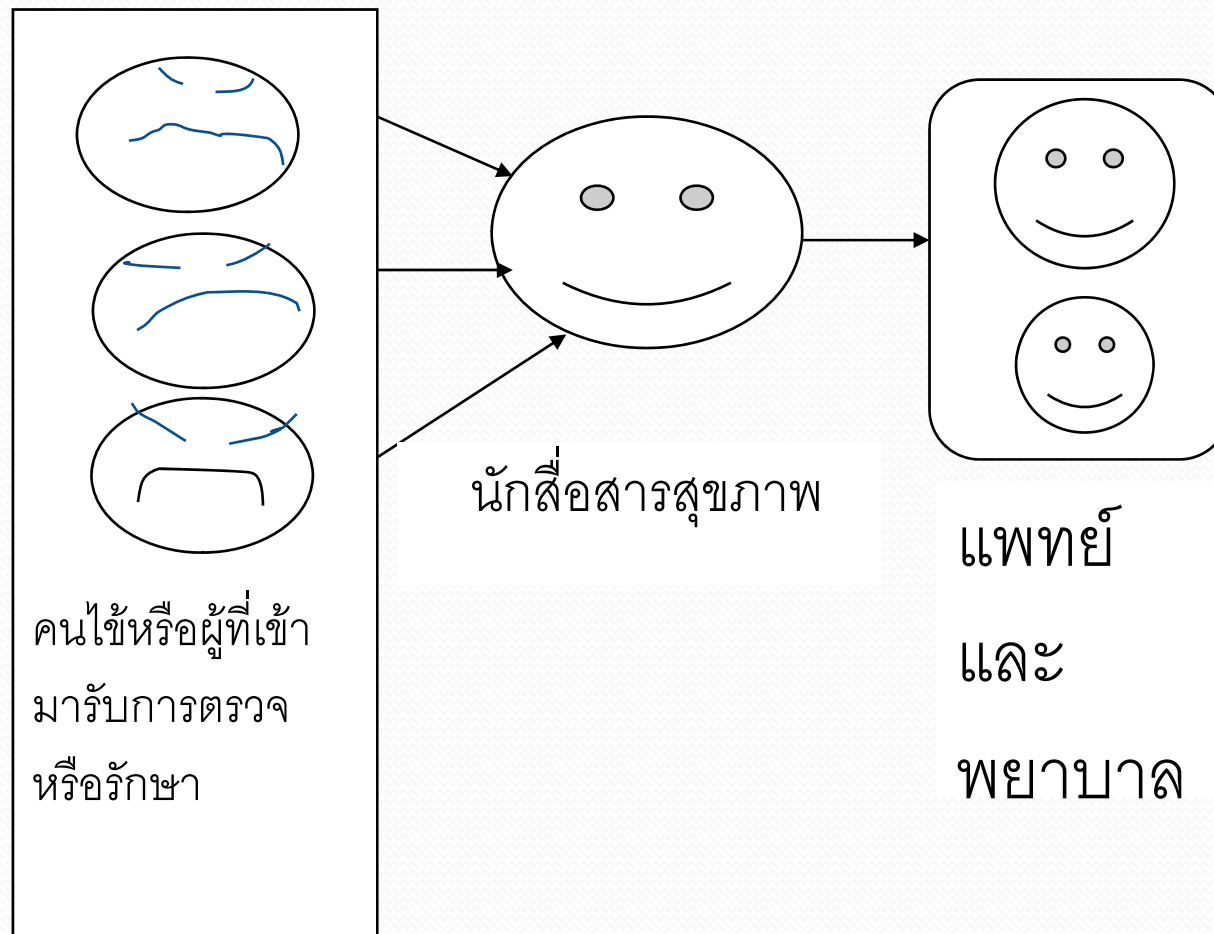
การใช้เครือข่ายนักสื่อสารสุขภาพ เพื่อช่วยกันสร้างประโยชน์ให้กับตนเองไปจนถึงสังคมประเทศชาติ
ในลักษณะ “วงหอมใหญ่” สามารถสร้างให้เป็นรูปธรรมได้ หากมีปัจจัยต่างๆ ที่เหมาะสม

ได้แก่ การสนับสนุนให้จุดนำร่องในระยะแรก

- ร่วมกันเผยแพร่แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารสุขภาพให้กว้างขวางยิ่งขึ้นเพื่อให้ได้สมาชิกที่หลากหลาย
- การพัฒนาศักยภาพของนักสื่อสารสุขภาพอย่างต่อเนื่อง
- การสร้างระบบการติดต่อสื่อสารระหว่างพื้นที่และกลุ่มบุคคล
- การวิเคราะห์และกำหนดกลุ่มผู้รับสารสุขภาพที่ชัดเจน
- ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การกำหนดบทบาทและเป้าหมายให้ชัดเจนว่า ใครเป็นผู้สนับสนุน ใครเป็นนักสื่อสารสุขภาพ ใครเป็นกลุ่มผู้รับสารสุขภาพ และใครเป็นผู้เชื่อมโยง รวมทั้งการจัดระบบการบริหารจัดการประสานผลประโยชน์ของสมาชิกในเครือข่ายอย่างเท่าเทียม

พฤติกรรมและผลกระทบต่อสุขภาพของชาวบ้านในท้องถิ่น

พฤติกรรมของคน ในท้องถิ่น	ส่งผลกระทบต่อ/ปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพ
ไม่ระมัดระวังในพฤติกรรมการบริโภค เช่น ชอบกินอาหารและเครื่องดื่มที่มีไขมัน ขนมหที่มีรสชาติหวานมากๆ	เกิดปัจจัยเสี่ยงและอาการของโรคต่างๆ เช่น เบาหวาน ความดันโลหิต หัวใจ เก๊าส์ ฯลฯ
มีประเพณีนิยมที่ชาวบ้านแต่ละครอบครัวจะ ทำกับข้าวไปทำบุญที่วัดพร้อมๆ กัน	กลัวของเหลือ เสียหายของ จึงพยายามรับประทานอาหารที่ทำมา รวมๆ กันให้หมด ทำให้เกิดการสะสมของไขมัน คอเลสเตอรอล ฯลฯ
ไม่ระมัดระวังอุบัติเหตุภายในบ้าน	สะดุดหกล้มบาดเจ็บตามร่างกาย เช่น หัวแตก หัวเข้ากระแทก บาดแผลถลอก ฯลฯ
ไม่ดูแลสุขภาพในช่องปาก	การเคี้ยวอาหารไม่ละเอียด ทำให้เป็นสาเหตุของปัจจัยเสี่ยงเกิด ท้องผูก อาหารไม่ย่อย เหงือกบวมอักเสบ เกิดแผลในช่องปาก ฯลฯ

วิธีบริหารจัดการแบบ “ตัวกลาง”

ตัวอย่าง: กรณีศึกษา ในบริบทระหว่างประเทศ

- สปป. ลาว ศึกษาการขับเคลื่อนนโยบายแอลกอฮอล์ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
- ในการดูงานครั้งนี้ สสส. และ สปป. ลาว ได้แก่ คณะเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ อาทิ กระทรวงสาธารณสุข และสภานิติบัญญัติ จาก สปป. ลาว ได้ร่วมแลกเปลี่ยนถึงสถานการณ์และปัญหาจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแต่ละประเทศ รวมถึงมาตรการ กิจกรรมรณรงค์ และโครงการต่างๆ เพื่อให้การควบคุมการดื่มแอลกอฮอล์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
- (16 พฤษภาคม 2556)

- เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2556 ฝ่ายต่างประเทศ สสส.ได้ต้อนรับคณะอาจารย์และนักศึกษา จาก **Department of Applied Health Science, Indiana University** สหรัฐอเมริกา เพื่อมาศึกษาดูงาน
- การศึกษาดูงานมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้ถึงสถานการณ์ ปัญหา และความท้าทายด้านสุขภาพในประเทศต่าง ๆ และเพื่อให้เข้าใจถึงปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาพซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามบริบทของสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละประเทศ รวมถึงเพื่อให้นักศึกษาได้เห็นถึงการนำเอากิจกรรมและโครงการด้านสุขภาพไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมในพื้นที่ต่าง ๆ

● เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2556 สสส. ให้การต้อนรับคณะเจ้าหน้าที่และผู้กำหนดนโยบาย ประเทศเวียดนาม จากหน่วยงานต่างๆ อาทิ กระทรวงการคลัง กระทรวงยุติธรรม กระทรวงสาธารณสุข รวมถึงเจ้าหน้าที่องค์การอนามัยโลกประจำประเทศเวียดนาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารงานของ สสส. และนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารกองทุนควบคุมยาสูบของเวียดนามให้มีประสิทธิภาพและมีความโปร่งใสมากยิ่งขึ้น

- การดำเนินงานในแต่ละแผนล้วนมี**ภาคีเครือข่าย** ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีขีดความสามารถที่จะเสริมสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นจริงในสังคม ทั้งยังมีการใช้การสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนการรณรงค์สู่ประชาชนอยู่เสมอ **โดยเมื่อมีการประชาสัมพันธ์และจัดทำโฆษณาในการรณรงค์ต่าง ๆ อาทิ การดำเนินงานต่อต้านการสูบบุหรี่ การดื่มสุรา ฯลฯ ผลปรากฏว่า ร้อยละ 95 เป็นสิ่งที่คนจดจำได้**
- ทั้งนี้ เวียดนามได้ผ่านร่างกฎหมายควบคุมยาสูบเดือนพฤศจิกายน 2555 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม ที่ผ่านมา ส่งผลให้ 'เวียดนาม' เป็นประเทศที่ 5 ในอาเซียน ที่มี **'กองทุนเพื่อการควบคุมยาสูบและเพื่อสร้างเสริมสุขภาพ'**

สมาคมโรคหัวใจแห่งเอเชียแปซิฟิก หรือ สสส.ร่วมมือระดับภูมิภาค

(วันที่ 13 มีนาคม 2556)

- สมาคมโรคหัวใจแห่งเอเชียแปซิฟิกก่อตั้งขึ้นในปี 1996 เป็นเครือข่ายระดับภูมิภาค เพื่อลดอัตราการป่วยและการตายจากโรคหลอดเลือดและหัวใจ (Cardiovascular Diseases [CVD]) โดยมีสมาชิกครอบคลุมภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ประกอบด้วย
- ออสเตรเลีย บังกลาเทศ ฮองกง ใต้หวัน อินเดีย
- อินโดนีเซีย เกาหลีใต้ คุเวต มาเลเซีย เนปาล
- นิวซีแลนด์ ฟิลิปปินส์ ซาอุดีอาระเบีย สิงคโปร์ ศรีลังกา
- และไทย

- Rohan Greenland เลขาธิการ ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของภูมิภาคที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ทำให้สมาคมฯ มีความจำเป็นต้องขยับจากยุทธศาสตร์ตั้งรับไปสู่การมีส่วนร่วมกับองค์กรต่าง ๆ และเครือข่ายวิชาชีพแพทย์ในภูมิภาคให้มากขึ้น เพื่อลดความเสี่ยงของการเกิดโรคหลอดเลือดและหัวใจที่จะมาพร้อมกับ การบูรณาการในอนาคตอันใกล้ในภูมิภาค

ประเด็นหลักสำคัญที่เป็นข้อเสนอ

“เพื่อการสร้าง.....

ความรู้ด้านสุขภาพ”

ในการอภิปรายครั้งนี้

ได้แก่

1. กลยุทธ์.....

จากประเด็นหลัก คือ “ลดเค็ม...ลดหวาน...และการออกกำลังกาย”

2. กลยุทธ์

จากประเด็นหลัก คือ “ลดเค็ม...ลดหวาน...และการออกกำลังกาย”

3. กลยุทธ์.....

- จากประเด็นหลัก คือ “ลดเค็ม...ลดหวาน...และการออกกำลังกาย”

4. กลยุทธ์

จากประเด็นหลัก คือ “ลดเค็ม...ลดหวาน...และการออกกำลังกาย”

● เปิดช่วง

แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

และประสบการณ์จริง

จากผู้เข้าประชุม

เพื่อค้นหาองค์ความรู้เพิ่มเติม